

**Raport de monitorizare
"Evaluarea discursului instigator la ură în media online"**

Chișinău – 2015

Raportul a fost realizat de CJI în cadrul proiectului „Combaterea discursului de ură în media online și pe rețelele de socializare”, implementat cu suportul Civil Rights Defenders (Suedia), partener al CJI. Conținutul raportului nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorului.

I. INTRODUCERE

În Republica Moldova, la compartimentul media, sunt înregistrate 308 site-uri, potrivit catalogului web www.top20.md. Nu toate plasează conținut informativ în fiecare zi și nu toate au în spate instituții de presă. Doar câteva zeci de site-uri sunt specializate în difuzarea știrilor și a altui conținut jurnalistic și sunt actualizate zilnic. Ele sunt fie instituții de presă ca atare, fie reprezintă corespondentul de pe web al posturilor de televiziune, ziarelor sau posturilor de radio.

Majoritatea acestor platforme publică zilnic știri pe diferite subiecte sensibile – relațiile dintre grupuri etnice sau religioase, drepturile minorităților sexuale, drepturile persoanelor cu dizabilități etc. și oferă utilizatorilor spațiu pentru comentarii. De multe ori, modul în care jurnaliștii abordează aceste subiecte, tonalitatea și limbajul pe care îl folosesc influențează tonul reacțiilor de la cititori, exprimate în comentarii. Mesajele plasate de utilizatori sunt, în mod firesc, dintre cele mai diferite și pot conține informații, propuneri, opinii, dar și injurii sau apeluri instigatoare la ură față de unele grupuri sociale.

Modul în care redacțiile a 15 portaluri de știri din Republica Moldova redau conținutul jurnalistic și gestionează comentariile plasate de utilizatori a fost monitorizat într-un raport realizat de CJI în luna mai 2015¹. Actualul raport, care conține o monitorizare a acelorași site-uri pe durata lunii octombrie, adică la un interval de șase luni, vine să ofere un studiu comparativ și să analizeze eventualele schimbări.

Niciun act juridic sau de autoreglementare nu conține expres norme privind moderarea comentariilor plasate pe site-urile instituțiilor media, reglementarea acestei activități fiind lăsată în câmpul normelor interne ale redacțiilor. În același timp, comentariile cad sub incidența prevederilor generale referitoare la calomnie, propagarea discursului instigator la ură, injurie etc., dar și a prevederilor Codului Deontologic al Jurnalistului². De asemenea, Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 10 octombrie 2013 în cazul *Delfi vs Estonia*³ a creat un precedent prin care s-a stabilit că redacțiile sunt responsabile de conținutul pe care îl acceptă în spațiul pentru comentarii, astfel că sunt pasibile de pedepse.

În Republica Moldova există două cazuri în care redacțiile au fost penalizate pentru nemonderarea comentariilor care au conținut mesaje calomnioase și au adus atingere unor grupuri de persoane: *Oleg Brega vs privesc.eu* și *Gender Doc-M vs Pro TV Chișinău*⁴.

Având în vedere aceste precedente, majoritatea redacțiilor și-au restricționat treptat spațiile pentru comentarii în ultimii doi ani prin excluderea posibilității de a comenta ca autor anonim și au introdus obligativitatea ca utilizatorii să poată plasa mesaje doar de

---

1 <http://media-azi.md/ro/publicatii/raport-de-monitorizare-%E2%80%9Eevaluarea-discursului-instigator-la-ur%C4%83-%C3%AEn-media-online%E2%80%9D>

2 http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/documente/cod_d_rom.pdf.

3 [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126635#{"itemid":\["001-126635"\]} .](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126635#{)

4 <http://media-azi.md/sites/default/files/Raport%20evalaurea%20discursului%20de%20ura%20FINAL%20RO.pdf>.

pe un cont deschis pe o rețea de socializare, considerându-se astfel că această măsură ar responsabiliza utilizatorul.

Totuși atât monitorizarea prezentă, cât și cea precedentă arată că o bună parte din mesajele care ajung în spațiul pentru comentarii ar fi trebuit moderată, întrucât conține cuvinte obscene, licențioase sau instigare la ură.

II. MECANISMELE ELECTRONICE DE FILTRARE A COMENTARIILOR ȘI EFICIENȚA LOR

Așa cum am arătat în raportul anterior, 10 dintre cele 15 portaluri monitorizate folosesc filtre electronice pentru cuvintele și expresiile pe care fiecare redacție le consideră inacceptabile – injuriile sau cuvintele licențioase. Acest lucru face mai ușoară munca operatorilor – mesajele ”cu probleme” sunt verificate ”manual” și, în funcție de decizia operatorului, sunt acceptate sau blocate. În cazul celorlalte, toate comentariile sunt văzute de către operatori.

Filtrele electronice se dovedesc însă a fi insuficiente în cazul portalurilor cu un număr mare de știri, la care, respectiv, sunt plasate mai multe comentarii. În cazul unora dintre ele, operatorii nu reușesc să proceseze tot conținutul, astfel că pe site-uri apar apeluri la agresiune, calomnii, injurii sau cuvinte obscene. Astfel de situații au fost constatate în cadrul primului raport de monitorizare în cazul portalurilor **unimedia.md**, **publika.md** și **deschide.md**. Comparativ cu perioada precedentă de monitorizare, în luna octombrie, pe aceste portaluri au apărut mai puține comentarii și s-a constatat o moderare mai eficientă. Totuși au continuat să apară, chiar dacă într-un număr mai mic, mesaje care ar fi trebuit eliminate.

Fiecare redacție decide modul în care moderează comentariile. Portalul **esp.md**, de exemplu, nu folosește filtre electronice și nici nu își obligă utilizatorii să se logheze cu Facebook. Operatorii au voie să blocheze comentariile, dar și să le editeze, adică să scoată cuvintele pe care le consideră nepotrivite.

Marile redacții, cum ar fi CNN sau „New York Times”, nu încurajează o asemenea practică. Șefii departamentelor de moderare online ale celor două instituții media recomandă⁵ doar două opțiuni: ștergerea integrală a comentariului sau acceptarea acestuia, argumentând că, în caz contrar, utilizatorii ar putea înțelege intervenția editorului ca o încercare de a le modifica mesajul. În plus, asemenea intervenții necesită un efort mai mare din partea operatorilor.

Profesioniștii sunt și împotriva folosirii exclusive a filtrelor electronice, care nu pot înlocui procesarea ”manuală”. Ei văd rostul comentariilor în încurajarea conversațiilor ”bune”, de aceea procesarea de către o echipă de moderatori este indispensabilă pentru redacțiile care țin la propriii consumatori. ”*Mulți oameni inteligenți și talentați intră pe site-ul CNN*

---

5 <http://www.managingcommunities.com/2014/07/17/how-cnn-and-the-new-york-times-moderate-comments/>.

în fiecare zi și au perspective interesante asupra știrilor. Sarcina noastră este să păstrăm conversația civilizată și la subiect, astfel ca oamenii să se simtă în siguranță și să vorbească liber”, a explicat într-un interviu David Williams, șeful echipei de moderatori ai comentariilor de la CNN.

III. CADRUL METODOLOGIC AL MONITORIZĂRII

Perioada de monitorizare: 1 octombrie – 31 octombrie 2015

Obiectul monitorizării: toate materialele publicate în orice formă și comentariile care se referă la persoane ce fac parte din grupurile vulnerabile la discriminare și discurs instigator la ură: minorități etnice, minorități sexuale, grupuri religioase, persoane refugiate, absolvenți ai școlilor-internat, persoane cu dizabilități fizice și psihosociale, persoane HIV pozitive, persoane bolnave de tuberculoză, foști deținuți.

Scopul monitorizării: Scopul monitorizării este de 1) a determina gradul de corectitudine manifestat de redacții la scrierea materialelor jurnalistice referitoare la grupurile vulnerabile la discurs instigator la ură și la moderarea comentariilor plasate de utilizatorii portalurilor de știri și 2) a identifica dacă pe portalurile informative, în conținutul scris de jurnaliști și în comentariile utilizatorilor există elemente ale discursului instigator la ură: cuvinte denigratoare, expresii discriminatorii, etichetări, stereotipuri, apeluri la agresiune sau alte forme de exprimare care propagă ura și intoleranța față de anumite grupuri sociale. *Prezentul raport, fiind al doilea realizat de CJI într-un interval de șase luni, timp în care administratorii site-urilor monitorizate au participat la training-uri referitoare la moderarea comentariilor, are și menirea de a compara datele pentru a se vedea dacă există sau nu evoluții.* Vor fi comparate datele obținute la monitorizarea din luna mai cu cele din luna octombrie 2015.

Portalurile monitorizate: unimedia.md, publika.md, protv.md, jurnal.md, trm.md, moldova.org, deschide.md, stirilocale.md, realitatea.md, mirpmr.ru, dnestr.tv, newspmr.com, omg.md (numai conținutul în limba rusă), esp.md și gagauzmedia.md.

Criteriile de selectare:

Au fost selectate portalurile care:

- difuzează știri și alt conținut informativ;
- plasează conținut informativ în fiecare zi;
- oferă utilizatorilor spațiu pentru comentarii.

Definiția termenilor:

discurs instigator la ură (DIU) – în conformitate cu Recomandarea 97 (20) a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei din 30 octombrie 1997, termenul „discurs instigator la ură” va fi înțeles ca acoperind toate formele de exprimare care diseminează, incită, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură bazate pe intoleranță, inclusiv: intoleranța exprimată de naționalismul agresiv sau etnocentrism, discriminare și ostilitate împotriva minorităților, migranților și persoanelor

ce sunt descendente ale imigranților”⁶.

Legea Republicii Moldova cu privire la libertatea de exprimare⁷ (Nr. 64 din 23.04.2010) conține (la art. 2) următoarea definiție pentru sintagma „discurs care incită la ură”: „orice formă de exprimare care provoacă, propagă, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță”. În afară de prevederile legislative, drept reper pentru identificarea în comentarii și știri a conținutului instigator la ură a servit definiția formulară de Kevin Boyle în lucrarea „Hate speech – the United States versus the rest of the world” (2001): „Discursul instigator la ură desemnează o categorie problematică de expresie și libertăți conexe, ca de pildă libertatea de asociere și de întrunire, și care implică susținerea urii și a discriminării împotriva grupurilor pe baza rasei, culorii, etniei, credințelor religioase, orientării sexuale sau altui statut”⁸.

În noțiunea „grupuri vulnerabile la discurs instigator la ură” se încadrează:

- minorități etnice;
- minorități sexuale;
- grupuri religioase minoritare;
- persoane refugiate;
- elevi sau absolvenți ai școlilor-internat;
- persoane cu dizabilități (fizice sau mintale);
- persoane infectate cu HIV;
- consumatori de droguri;
- persoane bolnave de tuberculoză;
- deținuți și foști deținuți;
- persoane social vulnerabile.

Indicatori cantitativi:

- numărul subiectelor;
- numărul comentariilor.

Indicatori de conținut:

Tonalitatea textelor – acest indicator va arăta dacă jurnaliștii folosesc sau nu termenii pe care îi recomandă organizațiile naționale și internaționale pentru protecția drepturilor omului și non-discriminare. De asemenea, va arăta dacă jurnaliștii, prin limbajul folosit, contribuie sau nu la generarea unor comentarii dușmănoase sau instigatoare la ură.

Titlurile – vor fi analizate titlurile știrilor și articolelor monitorizate, pentru a se vedea dacă sunt în corespundere cu textul și cu normele deontologice.

Tonalitatea comentariilor – analizează tonul și limbajul folosit de persoanele care au

---

6

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/romanian/Rec\(1997\)020&ExpMem_ro.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/romanian/Rec(1997)020&ExpMem_ro.pdf).

7 <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=335145>

8 http://www.fdsc.ro/library/files/studiul_diu_integral.pdf

plasat comentarii la materialele monitorizate.

Prezența mesajelor instigatoare la ură – acest indicator va arăta dacă în produsele jurnalistice și în comentariile utilizatorilor există mesaje/expresii care cad sub incidența definiției reproduse mai sus a DIU.

IV. REZULTATELE MONITORIZĂRII

Tonalitatea textelor: În majoritatea celor 213 materiale jurnalistice relevante publicate pe site-urile monitorizate, autorii au folosit un limbaj echilibrat, neutru, caracteristic știrii. Nu au fost atestate cazuri de abordare tendențioasă sau discriminatorie nici prin text și nici prin utilizarea citatelor sau fotografiilor.

Spre deosebire de monitorizarea precedentă, în textele publicate în luna octombrie a fost folosit pe larg cuvântul **”invalid”** pentru persoanele cu dizabilități. S-a întâmplat atât în cazul portalurilor de limba română, cât și al celor care plasează conținut în limba rusă: **”RUSIA: Doi moldoveni, condamnați la închisoare. Au vrut să se îmbogățescă pe spatele unui invalid”** (stirilocale.md); **”Isprava unui șofer nedisciplinat: a parcat pe zebra, blocând intrarea la parcare pentru invalizi”** (jurnal.md); **”В Тирасполе прошёл турнир по настольному теннису среди инвалидов”** (mirpmr.ru).

În Ghidul pentru jurnaliști „Comunicarea cu și despre persoanele cu dizabilități”⁹, elaborat de Asociația Keystone Human Services International Moldova, termenul **”invalid”** este trecut în categoria cuvintelor-stereotip, la fel ca și **”retardat”** sau **”handicapat”**. De asemenea, *Ghidul de stil cu norme etice pentru jurnaliști*¹⁰ recomandă evitarea acestui cuvânt prin înlocuirea cu altele, nediscriminatorii, ce permit descrierea stării sănătății persoanei: *Vom folosi expresia invalid în termeni strict medicali (de exemplu, invalid de gradul II)*. În multe cazuri jurnaliștii au folosit limbajul corect: *Как архитектор может спроектировать дом, магазин и другие здания, не предусматривая доступ людей с ограниченными возможностями* (gagauzmedia.md).

În unul dintre cazuri a fost folosit cuvântul **”orb”**: **”EXPERIMENT Publika TV: Cum e să fii orb pe străzile Capitalei și cum reacționează trecătorii”** (8 octombrie 2015). Specialiștii recomandă înlocuirea acestuia cu **”nevăzător”** sau **”slab văzător”**. Altfel, se pune accent pe dizabilitate și pe prezentarea informației la limita senzaționalului. Știrea promovează, de asemenea, și stereotipuri. Atât prin modul de realizare a subiectului televizat, cât și prin text, subiectul este construit pe senzațional și pe miturile/stereotipurile potrivit cărora persoanele cu dizabilități sunt demne de milă și sunt neajutorate: *”Tinerii au dat dovadă de compasiune și i-au dat o mână de ajutor protagonistului acestui experiment”*. În acest caz, tonalitatea ar fi trebuit să fie neutră, iar cuvântul **”compasiune”** ar fi trebuit exclus.

---

⁹ <http://www.soros.md/files/publications/documents/ghid%20roman%20GATA.pdf>.

¹⁰ <http://media-azi.md/ro/deontologie/ghidul-de-stil-cu-norme-etice-pentru-jurnali%C5%9Fti>.

De asemenea, într-un caz jurnaliștii au folosit cuvântul **"pușcăriași"** pentru **"deținuți"**: **"Istoria neamului" pentru pușcăriași. Acțiune inedită în penitenciarele din Moldova**" (moldova.org, 7 octombrie 2015), contrar normelor jurnalismului etic, care prevăd utilizarea termenilor neutri și evitarea celor care au conotație negativă. Acest termen contribuie la stigmatizarea și discriminarea acestei categorii de persoane. Paradoxal, știrea cu acest titlu a fost distribuită pe Facebook de către Departamentul Instituțiilor Penitenciare.

Titluri

În mare parte, titlurile au corespuns rigorilor jurnalismului, care prevăd că titlul trebuie să *"prindă esența problemei prin câteva cuvinte bine alese și să redea informația scurt, brut, la obiect, neutru, fără nuanțări"*¹¹. Exemple: **"În prag de iarnă, o familie din satul Scorțeni cu doi copii de 3 ani și, respectiv, 9 luni trăiește într-un bordei"** (realitatea.md, 27 octombrie 2015); **"Moldova ar putea primi până la 1000 de refugiați"** (trm.md, 30 octombrie 2015); **"Народный адвокат: За проектировку зданий без пандусов необходимо привлечь к ответственности"** (gagauzmedia.md, 14 octombrie 2015).

Există și câteva excepții în care informația a fost semi-comentată, iar titlul a fost construit pe elemente de senzațional: **"O refugiată siriană a născut pe o plajă din Grecia, imediat ce a coborât din barcă. Imaginile sunt cutremurătoare"** (protv.md, 14 octombrie 2015), **"Un fost deținut, REȚINUT în timp ce făcea ASTA peste zidul Penitenciarului nr.9-Pruncul"** (publika.md, 27 octombrie 2015). Primul titlu este ușor manipulatoriu și merită să suscite compasiune, iar al doilea, pe lângă faptul că induce în eroare, sugerează că un deținut face o faptă reprobabilă (alimentând astfel stereotipul că deținuții sunt periculoși), chiar dacă ulterior devine clar că s-a recurs la o asemenea exprimare pentru a atrage cititorii și a-i convinge să deschidă știrea. *În general însă, jurnaliștii au respectat tonul neutru al limbajului și au pus titluri strict informative.*

Tonalitatea comentariilor

La știrile care au făcut obiectul monitorizării au fost înregistrate în total 264 de comentarii. Cele mai multe au fost plasate la subiectele referitoare la persoanele social vulnerabile, dar și la știrile despre conflicte cu reprezentanți ai etniei ruse. În special la știrile despre persoane social vulnerabile sau cele cu dizabilități, comentariile înregistrate au avut un ton neutru sau de critică la adresa guvernării: de exemplu, *"Aici trebuie să trăiască Plahotniuc, Filat și Ghimpu"* (protv.md, 9 octombrie 2015).

La știrile despre conflicte cu reprezentanți ai etniei ruse însă, comentariile au fost mult mai nuanțate. La unele portaluri știrea despre conflictul de pe 10 octombrie dintre câțiva suporterii ruși și reprezentanții protestatarilor din Piața Marii Adunări Naționale a adunat puține comentarii și majoritatea neutre: *"Ne-am facut tara de rusine. Ce are sportul cu politika? Nici aici nu puteti sa va linistiti"* (protv.md). Redacțiile

---

11 <http://media-azi.md/ro/deontologie/ghidul-de-stil-cu-norme-etice-pentru-jurnali%C5%9Fti>.

moldova.org, **publika.md** sau **unimedia.md** au admis însă comentarii cu un conținut discriminator: *"Ți-i greață deja de mutrele astea porcești și de limba porcească"* (unimedia.md, 9 octombrie 2015), *"Un bun venit în Moldova. Porcii au avut impresia că sunt pe Piața Roșie"* (publika.md, 10 octombrie 2015), *"Au luat porcii peste râț"* (moldova.org, 9 octombrie 2015). Redacțiile ar trebui să acorde o atenție mai mare moderării comentariilor la știrile despre conflicte cu reprezentanții minorităților și grupurilor vulnerabile. De regulă, în cazul conflictelor, opiniile se polarizează, internauții încep să se certe între ei și, fără o moderare adecvată, discuția degenerază. Astfel, spațiul pentru comentarii devine o tribună folosită pentru denigrarea unor persoane sau grupuri sociale.

Prezența mesajelor instigatoare la ură

Comentarii discriminatorii și care conțin cuvinte și expresii denigratoare sau instigatoare la ură sunt înregistrate, de regulă, în cazul știrilor despre conflicte. Pe lângă faptul că își exprimă opinia asupra faptelor relatate, în sprijinul sau împotriva protagoniștilor subiectului, utilizatorii trec de multe ori peste limita decenței și adresează injurii sau chiar instigă la agresiune. În pofida faptului că normele interne de moderare a comentariilor utilizate de majoritatea administratorilor portalurilor monitorizare prevăd blocarea celor care instigă la agresiune și ură, astfel de mesaje au fost înregistrate și în cazul actualei monitorizări, chiar dacă în număr mult mai mic decât la monitorizarea precedentă. Ele au vizat știrile despre conflicte cu cetățenii ruși care, pe 10 octombrie 2015, au fost implicați într-o ceartă violentă cu protestatarii Platformei DA din centrul Chișinăului: *"Ce ați căutat aceea ați găsit, canaliilor de rusafoni spurcați"* (unimedia.md), *"Porcălăii ruso-fasciști trebuiau juchiți de piele cât erau calzi!"* sau *"Moarte porcilor ocupanți"* (publika.md), *"Trasi in teapa si deportati pe par!"* (moldova.org).

Chiar dacă nu poate fi demonstrată o legătură directă dintre apelurile la agresiune și ură și acte reale de agresivitate, propagarea permanentă sau periodică de către presă a astfel de mesaje poate fi înțeleasă de public ca o legitimitate. Discuțiile virtuale cu un asemenea conținut, perpetuate constant, alimentează dispozițiile ostile între grupuri etnice, iar acest lucru poate deveni periculos într-o perioadă în care în Moldova au loc proteste, iar manifestații s-au auto-împărțit în grupuri politico-etnice. Potrivit sociologilor¹², la nivel de persoană și grup, o asemenea retorică lezează demnitatea victimelor, afectează stima de sine și izolează grupurile vizate de discursul instigator la ură. La nivel de societate, conduce la excluderea și marginalizarea grupurilor și la transmiterea și încetățenirea unor stereotipuri și prejudecăți. De asemenea, o consecință a propagării mesajelor instigatoare la ură este creșterea distanței sociale între grupuri.

4.1. Dimensiunea cantitativă. Considerații generale

Pe durata lunii octombrie 2015, cele 15 portaluri informative monitorizate au publicat în

---

12 http://www.fdsc.ro/library/files/studiul_diu_integral.pdf.

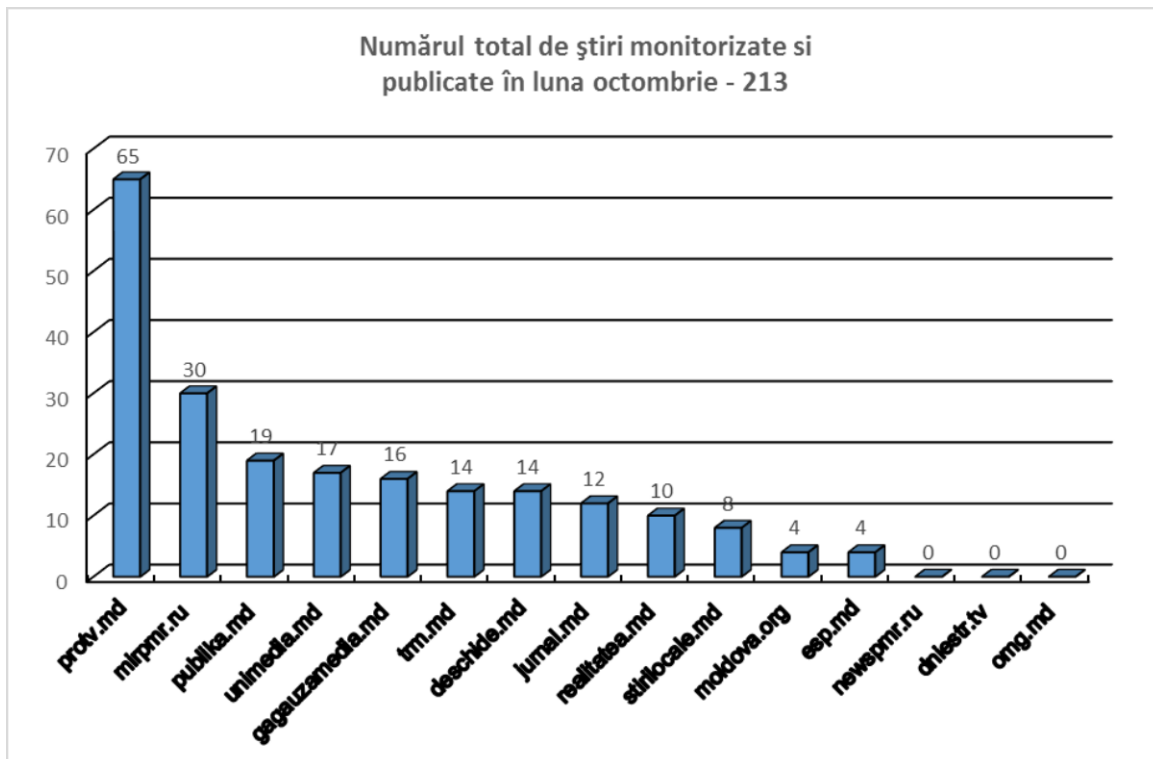

total 213 materiale care se referă la grupurile vulnerabile la discursul de ură, cu 39 mai multe decât în luna mai 2015. Numărul de știri a crescut în cazul unor portaluri, cum ar fi **protv.md** și **mirpmr.ru**, în timp ce în cazul altora – **omg.md** sau **newspmr.ru** - a scăzut până la 0. Cele mai multe – 65 – au fost publicate de **protv.md**. La polul opus se află trei portaluri – **dnestr.tv**, **omg.md** și **newspmr.com**, care nu au publicat niciun subiect. Dacă în luna mai portalurile **omg.md** și **newspmr.com** au manifestat un anumit interes față de grupurile monitorizate și au publicat cinci și respectiv, trei știri, în luna octombrie, nu au publicat niciuna.

În perioada precedentă de monitorizare, mai 2015, numărul mare de știri poate fi explicat prin organizarea Festivalului destinat minorităților sexuale, "Curcubeul peste Nistru", luna octombrie însă a fost marcată de știrile despre valul de refugiați musulmani care încearcă să ajungă în Europa. Astfel, în tabloul general al monitorizării apare o nouă categorie – refugiații. În monitorizarea precedentă această categorie nu a figurat deloc. Chiar dacă acest grup social se pretează și la categoriile "grupuri etnice" și "grupuri religioase", în studiu ele au fost încadrate la categoria "refugiați".

4.2. Dimensiunea calitativă

Diagrama 1. Numărul total de știri publicate în luna octombrie 2015 de portalurile monitorizate

Portalul www.deschide.md a publicat în această perioadă 14 știri la tema monitorizată - 12 despre refugiați, una despre persoane cu dizabilități și una despre minorități sexuale. O singură știre este însoțită de un comentariu. Redacția a folosit o tonalitate și un limbaj neutre pentru toate știrile, inclusiv în cazul celei publicate la 20 octombrie cu titlul: "Criza

refugiaților: Slovenia face apel la armată și la UE”, la care a fost postat un comentariu ce denotă dezaprobare și chiar ostilitate față de refugiați: *”Asta face europa voastra de ... ////.. Pentru asta trebuie de unit cu Europa ca sa ne dea noua sau la altii imigranti dar la Franta si Germania sa fie curat si frumos...”*. Un asemenea comentariu ar fi trebuit moderat/blocat, întrucât propagă o atitudine discriminatorie față de refugiați și, în plus, conține și cuvinte licențioase.

În perioada monitorizată, protv.md a publicat 65 de știri relevante. Cele mai multe – 38, s-au referit la refugiații din Asia, opt – la grupuri religioase, șapte – la persoane sărace, cinci – la absolvenții școlilor-internat, trei – la minorități sexuale, două – la persoane cu dizabilități și câte una la deținuți și consumatori de droguri. Cele mai multe comentarii le-au adunat știrile despre persoanele sărace (în total, 52 de comentarii) și despre grupuri religioase (52 de comentarii). De asemenea, reportajele despre absolvenții școlilor-internat au adunat opt comentarii, iar două știri despre refugiați – alte două comentarii. Conținutul mesajelor plasate de utilizatori nu contravine normelor de moderare. Comentariile, chiar dacă unele au caracter critic, de exemplu: *”Poate facem o petitie colectiva, deoarece e inadmisibil ca mitropolitul sa se implice in treburile publice si mai nou in justitie. Sa se roage sa il ierte pe dinsul dumnezeu cit inca mai poate”* sau *”Oamenii care văd că biserica e coruptă și plină de averi și o duce așa de bine nu ar trebui să susțină această biserică de bani”*, nu conțin cuvinte obscene sau apeluri instigatoare la ură (Anexa 1).

Administrația portalului protv.md explică scăderea numărului general de comentarii prin faptul că, deși a crescut cu 50% traficul pe site, a fost implementată o politică internă prin care sunt acceptate doar comentariile persoanelor identificabile. Potrivit administrației, moderatorii acceptă doar comentariile conforme cu normele legale în vigoare¹³.

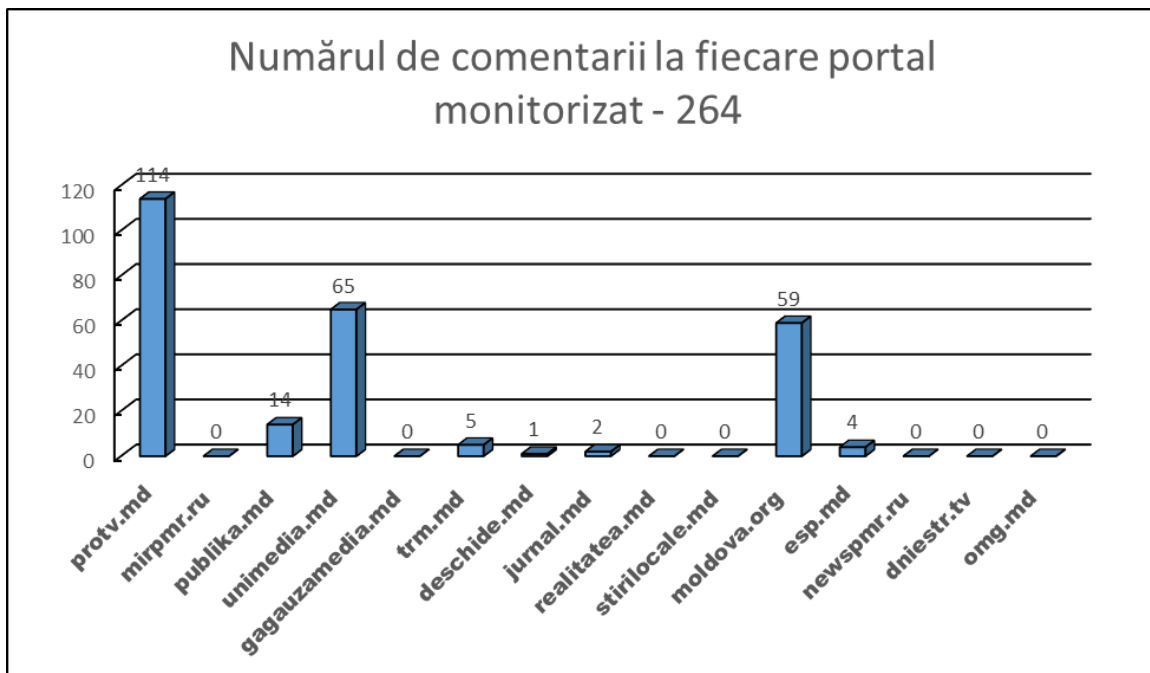
Pe Stirilocale.md au apărut în această perioadă opt știri privind tematica monitorizată și anume: patru știri despre persoane sărace, două despre persoane cu dizabilități și altele două despre refugiați. Niciunul dintre materiale nu a fost însoțit de comentariile utilizatorilor. Tonalitatea și abordarea au fost neutre și informative, cu excepția materialului intitulat **”RUSIA: Doi moldoveni, condamnați la închisoare. Au vrut să se îmbogățescă pe spatele unui invalid”**, publicat la 20 octombrie, în care a fost folosit cuvântul **”invalid”**. Lipsa comentariilor este explicată de administrația portalului prin faptul că, față de luna mai, s-a renunțat la sistemul de comentarii Disqus în favoarea comentării prin Facebook. Atunci când apar, mesajele cititorilor sunt moderate în baza exigențelor privind lezarea demnității persoanei și altor norme deontologice¹⁴.

---

13 Informație obținută prin metoda interviului de la administrația portalului protv.md.

14 Informație obținută prin metoda interviului de la administrația portalului stilocale.md.

Diagrama 2. Numărul de comentarii înregistrate la fiecare portal monitorizat – octombrie 2015

[Publika.md](http://publika.md) a publicat în această perioadă un număr mai mic de știri privind tematica monitorizată decât în luna mai – 19 (față de 21 de știri la etapa precedentă de monitorizare). Cele mai multe știri – șase – au fost despre persoane cu dizabilități, cinci – despre grupuri etnice, patru – despre persoane sărace, două – despre refugiați și câte una despre deținuți și consumatori de droguri. În total, aceste știri au adunat **14** comentarii, număr cu mult mai mic decât cel al mesajelor lăsate de utilizatori în luna mai – **71**.

Cele mai multe comentarii – șase – au fost plasate la o știre despre altercațiile cu implicarea microbiștilor ruși, câte trei la știrile despre persoanele sărace și cu dizabilități și două comentarii la o știre despre refugiați din Ucraina. Din cele șase comentarii la știrea "S-au îmbătat și au provocat protestatarii. Cum s-a încheiat AVENTURA MOLDOVENEASCĂ a unor fani ruși" (10 octombrie), 5 comentarii conțineau cuvinte denigratoare și chiar obscene: **porci, scroafe, porcălăi: Porcălăii ruso-fasciști trebuiau juchiți de piele cât era calzi!** (Anexa2). Este clar că redacția nu a moderat aceste comentarii, ci doar le-a acceptat, făcându-le vizibile pe site. Merită notat și faptul că toate comentariile nefavorabile la adresa reprezentanților etniei ruse se referă la comportamentul în situația concretă a reprezentanților acestei etnii, și nu la existența ei în general.

Așa cum am arătat în raportul precedent, portalul www.publika.md folosește un sistem

electronic de filtrare a comentariilor ce conțin injurii sau cuvinte licențioase. Acesta însă se dovedește insuficient în cazul altor ofense, cum ar fi cele enumerate mai sus, fiind nevoie de o procesare "manuală". Cu toate acestea, numărul scăzut de comentarii la știrile de pe acest portal vorbește despre faptul că administratorii acordă o atenție mult mai mare moderării comentariilor pentru a evita prezența mesajelor discriminatorii, jignitoare și instigatoare la ură.

Portalul Unimedia.md a publicat 17 știri despre grupurile monitorizate, dintre care șapte despre reprezentanți ai grupurilor etnice (preponderent știri despre suporterii ruși veniți la un meci de fotbal la Chișinău și care au intrat în conflict cu protestatarii din centrul capitalei), patru despre persoane cu dizabilități și câte una despre persoane sărace, grupuri religioase, minorități sexuale, deținuți, absolvenți ai școlilor-internat și refugiați. Numărul de comentarii l-a depășit cu mult pe cel al știrilor monitorizate în perioada respectivă. În total, au fost plasate 65 de comentarii.

Știrea "**Au băut și au început să insulte protestatarii din PAMN. Cinci suporterii ruși bătuți până la sânge**" a adunat 34 de comentarii, ce formau o discuție între utilizatorii care încercau să afle detalii despre cele întâmplate: "*Respect maxim protestatarilor*", "*Dar de unde au avut rusii spray-uri lacrimogene, nu cred c-au trecut prin aeroport cu asa ceva? Mai mult ca sigur ca cineva i-a asteptat in Chisinau si le-a dat spray-urile si indicatii unde sa se duca sa instige la violenta...*". Totuși, în șapte comentarii utilizatorii i-au numit **porci** pe reprezentanții etniei ruse care nu respectă alte naționalități: *Rusul e porc de când l-a făcut mă-sa (Anexa 3)*. La fel ca și în cazul comentariilor de la Publika.md, utilizatorii au adresat injurii reprezentanților etniei ruse legate de comportamentul acestora într-o situație concretă: "*Cu porcul te comporți porcește ce ati cautat aceea ati gasit canalilor de rusafoni spurcati, acasa in matusca voastra "rasha-parasha" acolo porcul putler va asteapta*".

Și în cazul portalului Unimedia.md numărul de comentarii – 65 – este mai mic decât la știrile monitorizate în luna mai – 304. O altă diferență este că acum nu mai există urme că un anumit comentariu a apărut, apoi a fost blocat fie de redacție, fie de alți utilizatori. Acest lucru vorbește despre faptul că administratorii site-ului au blocat din start o parte din comentarii. Merită de precizat că administrația portalului nu a schimbat modalitatea și regulile de moderare față de luna mai. Scăderea numărului de comentarii la știrile monitorizate este explicată de către administratorii site-ului prin faptul că perioada a fost marcată de subiecte fierbinți pe domeniul politic, care au captat mai mult atenția cititorilor. Conducerea portalului acceptă că mesajele care pot fi calificate drept instigatoare la ură reprezintă o problemă, inclusiv juridică, dar și de imagine, întrucât mulți utilizatori sunt atenți și la comentarii. Potrivit administrației portalului, operatorii de la UNIMEDIA triază comentariile pentru a nu admite prezența cuvintelor obscene, a îndemnurilor la dezordine în masă și violențe, a discriminării de orice fel, dar și pentru a opri eventuala distribuire de spam, publicitate, pornografie sau link-uri spre alte surse

media¹⁵.

[Jurnal.md](#) a avut în această perioadă 12 știri ce fac obiectul acestui studiu, șapte fiind despre grupuri etnice, patru – despre persoane cu dizabilități și una despre persoane sărace. În momentul monitorizării, au fost fixate doar două comentarii, ambele neutre, câte unul la știrile despre persoanele cu dizabilități și la cele despre grupuri etnice. În interviul pentru prezentul studiu administrația portalului a declarat că, în general, numărul de comentarii nu a scăzut, însă a anunțat că o parte dintre utilizatori a fost blocată pentru faptul că plasa publicitate. De asemenea, au fost blocate conturile IP ale celor care instigau la ură prin intermediul comentariilor, iar operatorii au grijă ca în mesajele care apar pe site să nu existe elemente ale discursului instigator la ură, apeluri la violență, pornografie, propagandă de partid sau limbaj vulgar.

Portalul regional de limbă rusă din UTA Gagauz-Yeri, [Gagauzamedia.md](#), a plasat 16 știri, cele mai multe – șase – fiind despre etnia găgăuză. Urmează știrile despre persoane cu dizabilități – cinci, cele despre persoanele sărace – patru și o știre despre consumatorii de droguri. Ca și la monitorizarea precedentă, în luna mai, nicio știre nu a fost însoțită de comentarii. Conținutul plasat reprezintă, în mare parte, știri neutre sau pozitive despre activitățile culturale ale reprezentanților etniei găgăuze, despre sprijinul social acordat persoanelor sărace sau celor cu dizabilități. Știrile sunt scrise într-un limbaj neutru, având în vedere caracterul lor informativ. Cu excepția folosirii cuvântului/stereotip "invalid", textele au respectat rigorile de limbaj și tonalitate. Portalul oferă spațiu pentru comentarii, însă monitorizarea arată că acest instrument de interactivitate nu este folosit de către utilizatori. Pe acest site comentarea este posibilă doar prin intermediul rețelei Facebook. Potrivit administrației portalului, de regulă, utilizatorii plasează comentarii decente și nu este necesară blocarea lor¹⁶.

Pe portalul de limba rusă din regiunea transnistreană [www.mirpmr.ru](#) au apărut în perioada monitorizată 30 de știri: 17 despre persoanele cu dizabilități, cinci – despre refugiați, patru – despre persoane sărace, două – despre bolnavii de tuberculoză și câte una despre absolvenții de internate și persoanele infectate cu virusul HIV. Ca și în perioada precedentă de monitorizare, la aceste știri nu au existat comentarii. Tonalitatea expunerii și limbajul folosit au fost neutre și adecvate stilului știrii. Menționăm doar că în majoritatea știrilor despre persoanele cu dizabilități jurnaliștii au folosit cuvântul "invalid", nerecomandat de către organizațiile care apără drepturile persoanelor cu dizabilități.

Portalul **moldova.org**, în perioada de monitorizare, a publicat patru știri privind tematica monitorizată: două despre reprezentanți ai grupurilor etnice și câte una despre refugiați și deținuți. Spre deosebire de monitorizarea precedentă, când nu a fost fixat niciun comentariu, acum au existat, la o singură știre, 26 de comentarii înregistrate în prima zi. Numărul a crescut până la 59 de comentarii în zilele următoare. Portalul nu folosește filtre electronice. Utilizatorii se loghează cu Facebook ca să poată comenta. Prilej de dezbateri și de insultă pentru utilizatori a fost știrea publicată la 9 octombrie, "**Bătaie**

---

15 Informație obținută prin metoda interviului de la administrația portalului unimedia.md.

16 Informație obținută prin metoda interviului de la administrația portalului gagauzmedia.md.

între cetățeni ruși și cei din Orășelul Demnității după ce primii au insultat Moldova”¹⁷. Știrea relatează despre faptul că trei tineri din Rusia, veniți la Chișinău să sprijine echipa națională în meciul cu Moldova, au trecut, înainte de meci, pe la tabăra de corturi a protestatarilor din Platforma Demnitate și Adevăr din Piața Marii Adunări Naționale și au adresat cuvinte ofensatoare la adresa moldovenilor, apoi s-a iscat o bătaie.

Internații au comentat acțiunile fiecărei părți, cele mai multe mesaje de dezaprobare referindu-se la comportamentul reprezentanților etniei ruse în situația concretă: *”Trasi in teapa si deportati pe par! Cred si sper ca nu reprezinta toata societate Ru.”* În alte cazuri injuriile și comportamentul instigator la ură se extinde la adresa întregii etnii: *”Zdohniti la dracu porcilor cu tot cu neamul vostru blestemati de javre imputite la dracu ce sunteti”;* *”Moarte porcilor ocupanți”*, *”Sârmă tuturor porcinelor”* (**Anexă 4**).

Abundența de cuvinte obscene, injurioase și apelurile la ură în privința reprezentanților etniei ruse arată că redacția nu a moderat niciun comentariu. În interviul pentru acest studiu, administrația portalului a recunoscut că aceste comentarii nu au fost moderate, chiar dacă, în general, mesajele care conțin cuvinte indecente și instigare la ură sunt blocate.

Portalul Companiei Publice Teleradio-Moldova, Trm.md, a avut în această perioadă 14 știri: cinci despre persoane cu dizabilități, patru despre refugiați, câte două despre persoane sărace și grupuri etnice și una referitoare la deținuți. O singură știre, referitoare la faptul că elevii din autonomia găgăuză vor studia limba română, a fost comentată. Cele cinci comentarii au caracter neutru, utilizatorii au intrat într-o dispută privind denumirea limbii române.

În perioada vizată, Realitatea.md a publicat zece știri: cinci referitoare la persoane cu dizabilități, trei – la grupuri etnice și câte una despre refugiați și persoane sărace. Nicio știre nu a fost însoțită de comentarii. În general, știrile acestui portal respectă norma neutralității și prezintă informația fără nuanțări. Atât limbajul știrilor monitorizate, cât și titlurile nu au făcut abatere de la normele deontologice. Lipsa comentariilor nu este o consecință a faptului că mesajele utilizatorilor au fost moderate. Administrația portalului susține că utilizatorii preferă să comenteze pe rețelele de socializare, unde sunt distribuite știrile [realitatea.md](http://Realitatea.md) și unde plasarea de mesaje ar fi mai simplă, întrucât acolo utilizatorii nu sunt obligați să completeze câteva câmpuri de securitate, așa cum li se cere când comentează direct pe site. Potrivit administrației portalului, responsabilii de conținut sunt instruiți să șteargă comentariile care conțin atacuri la persoane, injurii, instigare la ură, rasism etc.¹⁸.

Site-ul portalului în limba rusă din nordul Republicii Moldova, www.esp.md, a avut în perioada monitorizată patru știri. Două dintre ele se referă la persoanele cu dizabilități și

---

17 <http://www.moldova.org/bataie-intre-cetateni-rusi-si-cei-din-oraselul-demnitatii-dupa-ce-primii-au-insultat-moldova-foto/>

18 Informație obținută prin metoda interviului de la administrația portalului [realitatea.md](http://Realitatea.md).

câte una la grupuri etnice și la persoane sărace. Operatorii portalului moderează comentariile în baza unor reguli elaborate de redacție și plasate pe site¹⁹. Esp.md este singura redacție dintre cele monitorizate care dispune de un amplu regulament adus la cunoștința utilizatorilor. Regulamentul interzice folosirea cuvintelor obscene și ofensatoare, instigarea la ură, distribuirea de linkuri sau de publicitate etc. și autorizează redacția să editeze mesajele cu un astfel de conținut și să blocheze utilizatorii care încalcă constant regulile. Redacția supraveghează ca mesajele plasate la comentarii să nu contravină Codului Deontologic al Jurnalistului și legislației în vigoare²⁰.

Alte trei portaluri – **omg.md**, **newspmr.ru** și **dnestr.tv**, nu au publicat nicio știre despre grupurile monitorizate, iar acest lucru vorbește despre un interes scăzut față de tematica monitorizată.

4.3. Studiu comparativ

Monitorizarea portalurilor în luna octombrie a arătat o creștere a numărului de știri referitoare la categoriile care fac obiectul studiului, în schimb, a scăzut semnificativ numărul comentariilor plasate de utilizatori la aceste știri. Astfel, dacă în luna mai au fost fixate 174 de știri, în luna octombrie portalurile au publicat 213 știri. Creșterea numărului de știri este o consecință a faptului că în această perioadă s-au produs o serie de evenimente legate de una dintre categoriile monitorizate – refugiații. Astfel, dacă în luna mai numărul mare de știri monitorizate s-a datorat festivalului "Curcubeul de pe Nistru", organizat la Chișinău, inclusiv incidentelor legate de desfășurarea lui, luna octombrie a fost marcată de valuri de refugiați care vin spre Europa din diferite țări musulmane, iar presa a reflectat zilnic acest subiect, inclusiv deciziile luate la nivel european. Cu toate acestea, știrile despre refugiați au generat cele mai puține reacții din partea utilizatorilor. **Cele mai multe** conversații online au generat știrile despre conflictele cu implicarea reprezentanților etniei ruse.

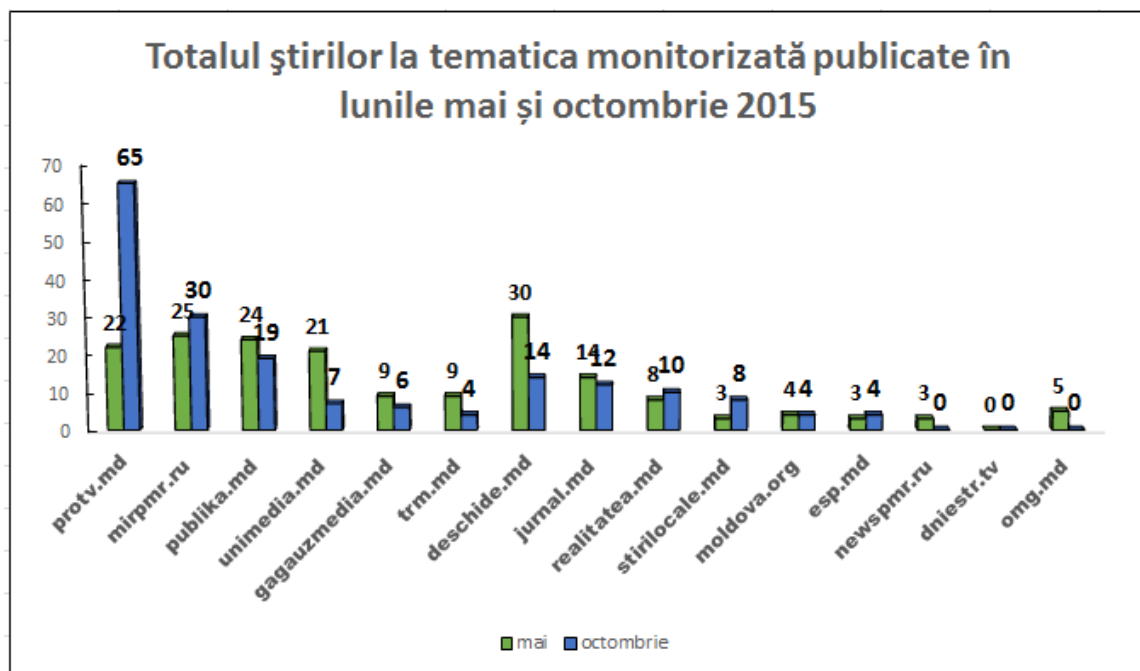
---

19 <http://esp.md/2011/03/08/pravila-sajta-sp/>.

20 Informație obținută prin metoda interviului de la redacția esp.md.

Diagrama 3. Numărul de știri pe categorii de grupuri vulnerabile la discurs instigator la ură

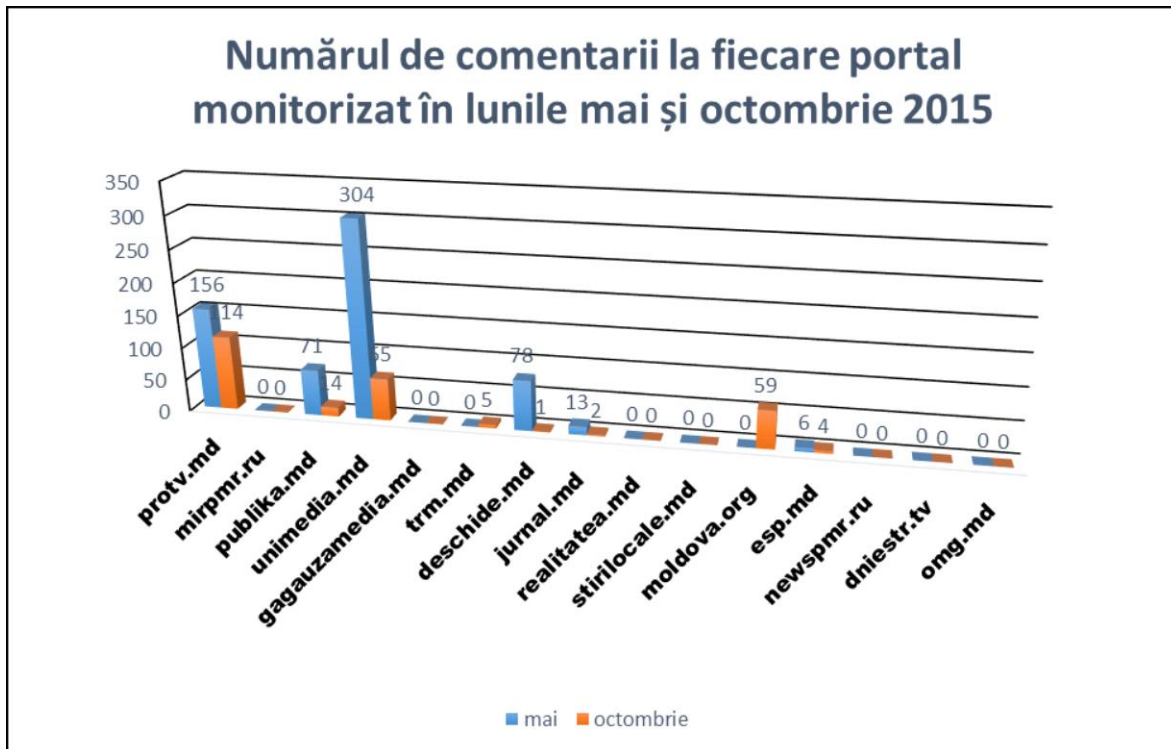
Tonalitatea textelor nu diferă în cele două perioade de monitorizare, cu excepția faptului că în articolele publicate în luna octombrie au fost folosite mai des cuvintele nerecomandate de către specialiști: **”invalid”**, **”orb”**, **”pușcăriaș”**.

Totodată, numărul de comentarii s-a diminuat de aproape trei ori: dacă în luna mai au fost fixate 628 de comentarii, în luna octombrie numărul a scăzut până la 264. Scăderea s-a produs în special în cazul site-urilor care în perioada precedentă de monitorizare au avut mai multe comentarii – **publika.md**, **unimedia.md**, **deschide.md** – și în cazul cărora au fost constatate curențe în procesul de moderare. Față de luna mai, în octombrie probleme de moderare au fost constatate de fapt la un singur subiect – știrea despre suporterii ruși care au intrat în conflict cu protestatarii. Curențele de moderare pot fi puse pe seama faptului că incidentul s-a produs și a fost mediatizat pe site-uri seara târziu, când ziua de muncă a operatorilor era pe sfârșite și, respectiv, s-a acordat o atenție redusă conținutului comentariilor. De asemenea, la astfel de știri se acumulează, de regulă, mai multe opinii decât la altele și din cauza volumului mare de conținut au putut exista scăpări în ce privește moderarea.

În general însă, pe portalurile monitorizate a fost înregistrat un volum mult mai mic de ”conținut nociv” decât la monitorizarea precedentă, ceea ce denotă o mult mai mare acuratețe a redacțiilor în activitatea de moderare a comentariilor.

Diagrama 4. Numărul de comentarii înregistrate la fiecare portal monitorizat în lunile mai și octombrie 2015

În ambele perioade de monitorizare, cele mai multe comentarii au generat știrile despre conflicte, care au și o conotație politică. În aceste cazuri, discursul negativ și discriminatoriu se împletește cu atitudini de ordin politic.

Concluzii

- În mare parte, jurnaliștii au respectat normele deontologice la scrierea și redactarea știrilor referitoare la grupurile monitorizate. Au fost înregistrate cazuri singulare la unele portaluri (moldova.org, gagauzmedia.md, stirilocale.md, jurnal.md) în care limbajul folosit conținea cuvinte și expresii stereotipice: **"invalid"**, **"pușcăriaș"**, **"orb"**.
- Cu mici excepții, titlurile au fost informative și conforme cu textul. Au fost înregistrate doar două cazuri (publika.md, protv.md) în care titlurile au alunecat spre senzațional și au fost manipulatorii.
- Mesaje care pot fi catalogate drept instigatoare la ură au fost prezente și în luna octombrie în comentariile utilizatorilor, dar mult mai puține decât în luna mai, în general însă, calitatea moderării comentariilor s-a îmbunătățit.
- Limbajul nerespectuos și insultător față de reprezentanți ai etniei ruse s-a perpetuat și în comentariile la știrile din luna octombrie.
- Cel mai vulnerabil la discursul instigator la ură în online-ul din Republica Moldova rămâne a fi grupul etnic rus. Nu există o dispoziție generală ostilă, dar atitudinile negative apar în cazurile în care presa relatează despre un conflict cu implicarea reprezentanților acestei etnii sau în cazurile în care informația prezentată are tangențe cu politicul.
- În pofida numărului mare de știri referitoare la refugiații musulmani care caută azil în Europa și suscită, astfel, diverse reacții, inclusiv ostile, din partea cetățenilor statelor-membre, pe portalurile monitorizate nu au fost înregistrate (nici în textele jurnalistice și nici în comentarii) exprimări dezaprobatore sau ostile la adresa acestei categorii de persoane. Cele câteva site-uri care au publicat astfel de știri au avut grijă să fie respectate normele deontologice inclusiv la moderarea comentariilor.
- Progrese la capitolul moderare a înregistrat portalul **deschide.md**. Față de luna mai, aici s-a schimbat modalitatea de a comenta – utilizatorii se loghează cu Facebook. Dacă în raportul anterior a fost constatată prezența comentariilor instigatoare la ură, în luna octombrie astfel de comentarii nu mai pot fi văzute la știrile deschide.md. Redacția deschide.md dispune de o listă de circa 500 de cuvinte licențioase și combinații de litere în limbile română, rusă și engleză, a căror prezență blochează în mod automat publicarea unui comentariu. Din luna mai și până în octombrie, redacția a completat această listă. Administrația portalului a admis că numărul de comentarii a scăzut de la ultimul raport în urma acestor acțiuni ale echipei tehnice²¹.
- Cele mai grave abateri au fost constatate în cazul portalului **moldova.org**, care nu a moderat comentariile plasate la știre și astfel pe site au apărut cuvinte obscene, injurii și mesaje instigatoare la ură.

---

21 Informație obținută prin metoda interviului de la redacția deschide.md.

- Portalurile **publika.md** și **unimedia.md** au în continuare carențe în ce privește moderarea comentariilor ce conțin injurii, cuvinte obscene și mesaje instigatoare la ură, chiar dacă în raport cu monitorizarea precedentă astfel de comentarii sunt mai puține. Reducerea semnificativă a numărului de comentarii "vulnerabile" ar putea fi o consecință directă a implementării de către redacții a concluziilor și recomandărilor din primul raport de evaluare a discursului de ură în media online, dar și a instruirilor pentru moderatori oferite de CJI.

Recomandări

- Redacțiile ar trebui să dea dovadă de mai multă acuratețe la scrierea și redactarea conținutului jurnalistic referitor la grupurile vulnerabile la discursul instigator la ură. Reporterii și editorii ar trebui să cunoască expresiile și cuvintele considerate discriminatorii de către specialiști și să nu le folosească în textele lor.

- Responsabilii de conținut din fiecare redacție ar trebui să cunoască și să țină cont de prevederile Codului Deontologic al Jurnalistului și de recomandările din „Ghidul de stil cu norme etice pentru jurnaliști” atunci când scriu știri sau moderează comentariile utilizatorilor.

- Este necesară instruirea periodică a jurnaliștilor responsabili de administrarea conținutului online, ceea ce i-ar ajuta să distingă mesajele și expresiile instigatoare la ură din comentariile utilizatorilor.

- După exemplul redacțiilor din alte state, site-urile din Republica Moldova care au un volum mare de știri și comentarii ar trebui să aibă persoane special angajate pentru moderarea comentariilor și menținerea unei discuții civilizate între utilizatori.

- Proprietarii/editorii portalurilor informative ar trebui să continue eforturile de a îmbunătăți calitatea moderării comentariilor utilizatorilor, deoarece proprietarii de site-uri sunt responsabili de conținutul comentariilor și pot fi trași la răspundere pentru publicarea și nemonderarea mesajelor instigatoare la ură, ofensatoare sau calomnioase.

Anexa1. Protv.md

Alex Sirbu ·

Grup Scolar Cooperatist Constanta

Asai daca traieste sarmanul din mila oamenilor isi cumpara masini de 50.000 euro. Iar noi, oamenii simpli, care traим din mila Domnului, kitedata nu ne permitem nici 3 lei pentru rutiera! Ore kind vor ingelege si moldovenii ca biserica si Dumnezeu sint lucruri total diferite?!!Kear si Isus ne invata sa ne impartim cu cei nevoiasi, pe kind popii nu fac altceva dekit sa jupoaie prostimea si sa vinda aer gol pe bani grei !!!!

Îmi place · Răspunde · 14 Octombrie 2015 05:54

Iurie Baciu-mihailov

2014 bmw 760Li costă în jur de 150000\$ nu 50 pro tv.

Îmi place · Răspunde · 1 · 14 Octombrie 2015 06:04

Emigrantii Moldovei

Si asta e din moldavschii biznes, guvernarea omoara poporul, el ii ingroapa

Îmi place · Răspunde · 14 Octombrie 2015 07:03

Moraru Mariana ·

USPEE

In cazul d-lui Dumnezeu a cuvintat bine! Cite familii scapau de saracie? Daca se "cuiinta" cu o masina mai eftina!!! Ar trebui sa ia exemplul de la Papa de la Ro ma "ca o varianta"

Anexa 2. Publika.md

George Belii

Scroafele rusesti cred ca moldovanul sta si tace ca in timpul cccp.

Îmi place · Răspunde · 2 · 10 Octombrie 2015 14:56

Victor Moldovan

Porcalaii ruso-fascisti trebuieau juciti de piele cat erau calzi !!!

Îmi place · Răspunde · 5 · 10 Octombrie 2015 13:06

Victor Moldovan

СМИ сообщили о возможном уничтожении в небе над сирийским городом Хурайтан российского истребителя МиГ-29.

В частности, британское издание Express.co.uk пишет об очевидцах, которые якобы стали свидетелями падения с неба истребителя ВВС России и кружащие неподалеку от него турецкие самолеты.

Îmi place · Răspunde · 10 Octombrie 2015 13:03

Anton Antonov

пидарушь

Îmi place · Răspunde · 3 · 10 Octombrie 2015 11:22

Stewe Striker · Lucrează la Tumblr

asa si trebu de p i z d i t pe rusul

Îmi place · Răspunde · 5 · 10 Octombrie 2015 11:07

Finn Schweiger · Lucrează la US Army

Un bun venit in Moldova. Porcii au avut impresia ca sunt pe piata rosie.

Îmi place · Răspunde · 9 · 10 Octombrie 2015 11:06

Anexa 3. Unimedia.md

jioni2 la ora: 10:04, 10 oct 2015 +3 (5)

respect protestatarilor..... asa trebu de procedat cu toti porcii si provokatorii, liau dat baetii vperoot

VladTepes la ora: 10:38, 10 oct 2015 +1 (5)

Porcul e porc oriunde sar afla !!!

eutut la ora: 11:50, 10 oct 2015 +1 (3)

EI ISI DEMONSTREAZA STATUTUL DE OCUPANT.
TIP DODNDONEL, USATII SI ALTI RATRDATI CIND SPUNETI DE UE CA VOM FI DE NUSTIU CARE SORT ,
UITAȚIVA CUM SUNTEM NOI PRIVITI SI CUM NE NUMESC RUSII PE CARE VOI II FACEȚI EROI.

Doar_eu la ora: 12:29, 10 oct 2015 +1 (3)

Numai 5???

saitanu la ora: 13:08, 10 oct 2015 +1 (1)

Ei au venit din spate, cati erau precis e greu de spus, deoarece multi au fugit apoi in diferite parti.
PublikaTV are video de pe PMAN, dar pana ce nu-i clar de ce nu a aparut.

nelu2014 la ora: 12:32, 10 oct 2015 +1 (3)

Moskova precis va reactiona bolnavicios la acest incident provocat tot de ei,va cere explicatii de la
ambasadorul moldovean.Iar la "Rosia-24" se va cere trimiterea trupelor rusesti pentru protejarea
cetacenilor sai.Au fost porci,sunt si vor fi,asta li-i soarta lor.

saitanu la ora: 12:49, 10 oct 2015 0 (2)

Un mare respect la toti moldovenii din toata lumea!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!
Avem noi ceva in sange, de ne-am putut organiza rapid in PMAN, practic necunosvandune unul cu altul, nu
eram multi, dar in suflet stiam ce sa facem.
Va inchipuiti, daca niste porci isi bateau joc de spiritul nostru, da noi ca niste boi fricosi inghiteam asta?!
Ajunge! Ne luam tara inapoi!
UNIRE MOLDOVENI!!!!, daca dorim sa supravetuiim ca bastinasi pe acest meleag.

Anexa 4. Moldova.org

Alexandru Stegarescu · Lucrează la Dicomp Service SRL

Bine liau făcut căci porc porc rămîne și își bagă nasu peste tot și covițae , iată findcă o covițait aiuria o luat bot . Bravo celor din orașelu demnității Aplauze

Îmi place · Răspunde · 8 · 10 Octombrie 2015 14:28

Munteanu Nicolai · Lucrează la Center for a New American Security - CNAS

Rusi niste cicati

Îmi place · Răspunde · 8 · 9 Octombrie 2015 23:20

Slavici Romanul · Lucrează la CHAUFFEUR SUPER POIDS LOURD

moarte porcilor Ocupanti !!!

Îmi place · Răspunde · 9 · 9 Octombrie 2015 23:21

Pavel Kukolev · МПГУ

Пиздец тебе, торговец персиками

Îmi place · Răspunde · 10 Octombrie 2015 16:20

Grigore Turcan · Software Engineer la Cerner Romania

Pavel Kukolev U nego hoti budet shto esti a tebe astatza tolika sosati gaza u Putlera.

Îmi place · Răspunde · 10 Octombrie 2015 20:59